

ПОЕТИКА ПОЛІЛОГУ З ПОПЕРЕДНИКАМИ В ЛІРИЦІ ЄВГЕНА МАЛАНЮКА ТА ЮРІЯ КЛЕНА

У статті виявлено ознаки полілогу з попередниками в ліриці Євгена Маланюка та Юрія Клена. До діалогу як форми існування будь-якої культури поети-емігранти звернулися, щоб подолати ізольованість української літератури, включити її до процесу засвоєння багатомовного літературно-художнього досвіду. Інтертекстуальний підхід дозволив простежити діалог поетів і текстів, що художньо реалізувався на рівні заголовкового комплексу, пафосу, системи образів, тропіки, строфіки. Для виявлення особливостей інтерпретації відомих у літературі образів застосовано порівняльно-типологічний метод, для зіставлення віршів поетів-учених – історико-порівняльний, для з'ясування значення раціонального й ірраціонального в художньому мисленні авторів – психоаналітичний метод. Встановлено, що полілог із попередниками і сучасниками мав різні форми вияву: переказу відомих у світовій літературі сюжетів; засвоєння та індивідуально-авторської інтерпретації вічних образів; використання цитат із текстів, присвят, епіграфів, прецедентних імен авторів, завдяки яким вдавалося актуалізувати зміст літературних творів.

Ключові слова: поетика; діалог; полілог; інтертекстуальність; епіграф; своє/чуже слово.

*«Головне – мати свій мікроклімат,
 у якому можна дихати на повні легені»*

Емма Андіївська

Постановка проблеми. У літературі української діаспори у 20–30-х роках ХХ століття утверджується тип поета-вченого, поета-інтелектуала, здатного вести діалог не лише з українською літературною традицією, а й літературно-мистецькими надбаннями багатьох народів світу. До утвердження цього типу літератора-інтелектуала призвела національна трагедія, зумовлена поразкою національно-визвольної боротьби, що змусила емігрувати за кордон Володимира Винниченка, Миколу Вороного, Івана та Юрія Лип, Павла Богацького, Василя Короліва-Старого, Павла Зайцева, Василя Хмелюка, Микиту Шаповала, Олександра Олеса, Володимира Самійленка, Євгена Маланюка, Леоніда Мосендза, Галю Мазуренко, Михайла Мухина, Бориса Грінвальдта, Луку Луціва, Івана Овечка.

У роки Другої світової війни та повоєнний час кількість освічених емігрантів збільшилася за рахунок тих утікачів з України, які обрали чужину, щоб лише уникнути цупких лабет радянських спецслужб, з-поміж них були Іван Багряний, Василь Барка, Роман Купчинський, Костянтин Гіммельрайх, Ігор Костецький, Зоя Когут, Ігор Качуровський, Юрій Лавріненко, Докія Гуменна, Григорій Костюк, Іван Кошелівець, Степан Радіон, Остап Тарнавський, Юрій Тарнавський, Микола Лазарський, Василь Лев, Василь Гайдарівський, Олена Звичайна, Клавдія Фольц, Микола Щербак, Михайло Ситник, Ольга Третяк, Роман Завадович. До них треба додати вивезених з України як оstarбайтерів Євгена Зозе, Герася Соколенка, Аллу Цівчинську, Ольгу Лит-

вин, Богдана Бору, Миколу Вірного, Григорія Вишневого, Василя Веригу та захоплених у полон у роки Другої світової війни Віталія Бендера, Андрія Легота, Михайла Ореста, Сергія Домазара, Святомира Фостуна, Володимира Шелеста. Переживши травму, розпач, завдані втратою рідного ґрунту, вони відчували бажання розповісти читачам про свій травматичний життєвий досвід, сприйняття чужини, що лишала, однак, хоч якусь надію на порятунок від справжнього пекла, яким стало життя на шостій частині землі. /Територія колишнього Радянського Союзу становила майже шосту частину суші/.

Постановка завдання. Мета цієї студії – виявити діалогічну позицію Євгена Маланюка та Юрія Клена, простежити, за допомогою яких художніх засобів автори реалізували її в ліричних творах, визначити маркери інтертекстуальної взаємодії, а також окреслити коло репрезентантів типу поета-вченого, до якого вони належали, у літературі української діаспори. Вибір ліричних творів Євгена Маланюка та Юрія Клена для спостережень зумовлений тим, що вони творчо реалізувалися вже за межами України (Освальд Бургарт як український поет Юрій Клен), виявивши при цьому неабияку ерудицію та інтелект. Лірика цих поетів привернула увагу сучасників (Володимир Державин [6], Володимир Кримський [12], Наталія Геркен [5], Михайло Мухин [14], Дмитро Чижевський [18]), багатьох літературознавців: Олександра Астаф'єва, Миколи Ільницького, Юрія Коваліва, Леоніда Куценка, Мікулаша

Невролого, Віти Сарапин, Тараса Салиги та інших. Олександр Астаф'єв [1] простежує діалог Григорія Сковороди та Юрія Клена, Ігор Качуровський [9] – відгуки Гете в його поезії, Віта Сарапин [17] – інтертекстуальні зв'язки в поемі «Попіл імперій», Віра Просалова [15] – інтертекстуальність збірки «Каравели». У зазначеному аспекті лірику Євгена Маланюка досліджували Леонід Куценко, Юрій Ковалів, Євген Нахлік, Тарас Салига, однак порівняльні аспекти засвоєння «чужого» слова цими поетами лишаються поза увагою вчених, тому для реалізації мети та завдань, крім інтертекстуального підходу, застосовують такі методи: порівняльно-типологічний (для виявлення особливостей інтерпретації відомих у літературі образів), історико-порівняльний (для зіставлення їхніх тематично близьких віршів), психоаналітичний (для з'ясування значення раціонального й ірраціонального в художньому мисленні авторів).

Євген Маланюк та Юрій Клен зуміли поєднати у своїй творчій діяльності – літературній і літературознавчій – образне й логічне мислення, ірраціональне й раціональне, емоційне й розумове. Ірраціональне, як стверджує Олександр Бродецький, «не протистоїть раціональному», а є «спутнім до нього в межах ширшої раціональності, розумовості й тому не може існувати ірраціонального пізнання, альтернативного раціональному» [3, с. 3]. Ці шляхи пізнання взаємозв'язані і взаємодоповнювальні: ірраціональне постає «нереалізованим потенціалом раціонального» [3, с. 11], дозволяє відкрити те, що не вдається пізнати розумом. Опозицію *раціональне / ірраціональне* образно охарактеризував Євген Маланюк: «Розуму уважний стилос та серця вогняний стилет» («Стиллет чи стилос»). Поети-ерудити прагнули зрозуміти таємниці творчості, засвоїти здобутки своїх колег по перу, поєднати наукові відкриття з ідейно-естетичними завданнями, досягти вишуканої віршової форми.

Віктор Домонтович (Петров), вітаючи появу митця-інтелектуала, писав: «Поет стає ученим. Починалася ера вченої поезії. Поезія перетворювалася в науку. Поет ставав ученим. В поеті важко було б відокремити вченого й поета. Поети обертали поезію в об'єкт фахових поетичних студій» [7, с. 276]. Літературознавчий доробок і Євгена Маланюка, і університетського професора Юрія Клена, який у 1936 році захистив дисертацію «Головні мотиви творчості Леоніда Андреева», поважний, містить чимало слушних спостережень. У зв'язку з дослідженням ліричного доробку поетів-учених вважаємо необхідним окреслити бодай пунктирно появу цього феномена в літературному процесі діаспори.

Тип поета-вченого в літературі української діаспори утверджували ентомолог і зоолог Олександр Неприцький-Грановський, який став одним із перших українських докторів у США, запропонувавши ефективні засоби для боротьби зі шкідливими комахами, літературознавець, мовознавець і фольклорист в одній особі – Олександр Колесса, археолог і публіцист Олег Ольжич, хімік Леонід Мосендз, лікар, геополітик і публіцист Юрій Липа, гідробіолог Костянтин Гімбельрайх, літературознавець і мовознавець Василь Чапленко, етнограф і поліглот Василь Єрошенко, лікар-фітотерапевт Василь Кархут, антрополог Ростислав Єндик, со-

ціолог Микита Шаповал, археолог та етнограф Віктор Петров, який друкувався під псевдонімами В. Домонтович, Віктор Бер. І цей перелік, що, як і попередні, не претендує ні на повноту, ні на вичерпність, варто продовжити згадкою про тих, хто обрав близькоспоріднені сфери для своєї творчої реалізації, наприклад, літературознавство і художню літературу. З-поміж них варто назвати Аркадія Животка, Володимира Державина, Павла Богацького, Ігоря Качуровського, Олексу Гай-Головка, Петра Голубенка, Дмитра Чуба, Марію Гарасевич, Анну-Галю Горбач, Катерину Горбач, Віру Вовк, Марка Роберта Стеха, Ірину Макарик та багатьох інших. У поетичній творчості автори намагалися апробувати літературознавчі ідеї (скажімо, сприйняття авангардної лірики, ставлення до вітчизняних літераторів), а в науковій діяльності узагальнювали наслідки творчої практики – своєї та своїх колег по перу. Наукова діяльність позначилася на тематиці і стильових ознаках їхніх творів: Олег Ольжич як археолог, наприклад, відтворював у ліриці прадавні часи, світосприйняття первісної людини, Леонід Мосендз щедро вносив наукову термінологію в ліричні сюжети, назвавши, скажімо, геодезичним приладом для визначення різниці висот свій вірш «Нівелір».

Виклад основного матеріалу. У статті враховуємо, що літературний процес – це нескінченний полілог авторів один з одним, попередніми і наступними поколіннями письменників. Михайло Бахтін наголошував, що художній твір як окрема ланка в ланцюгу мовленнєвого спілкування «пов'язаний з іншими творами-висловленнями – і з тими, на які він відповідає, і з тими, які на нього відповідають» [2, с.178]. У процесі полілогу межі між «своїм» і «чужим» словом стираються, чуже поступово засвоюється і стає своїм, якщо воно відповідає духовним потребам реципієнта. Імена авторів, які були носіями чужих слів, забуваються, а їхні висловлювання (нерідко видозмінені) привласнюються, щоб знову вступити в діалог з уже новими чужими висловлюваннями.

Євген Маланюк та Юрій Клен були активними учасниками діалогу, засвоювали і по-новому інтерпретували «вічні» мотиви й образи, вступали в полеміку з попередниками, реагували на появу помітних літературних явищ. Поети-вчені свідомо акцентували свою причетність до літературних традицій, демонстрували авторитетність чужого слова, тому нерідко цитували його мовою оригіналу, використовували у функції епіграфа, виносили в назву віршів: «Беатріче», «Кармен і Беатріче», «Голгофа», «Ісход» Євгена Маланюка, «Лесбія», «Січневий Діоніс», «Прометей», «Антоній», «Беатріче», «Данте», «Сковорода», «Цезар і Клеопатра», «Бертран де Борн», «Бернар де Вентур», «Лот», «Єрмія», «Мойсей» Юрія Клена. Кількісно чималий перелік ліричних творів Юрія Клена підтверджує звернення поета до розроблених у літературі мотивів, сюжетів, образів, які він черпав із Біблії, міфологічних і літературних джерел.

Діалогічну орієнтацію Євгена Маланюка підтверджують вірші, що виникли як відгуки на інші мистецькі твори («L'art poétique», наприклад, як реакція на вірш Поля Верлена), вірші-присвяти («Миколі Зерову», «Юрієві Дараганові», «Чирському», «Марії Башкир-

цевій», «Пам'яті поета і воїна» та інші), що відбивають емоційну реакцію поета на події літературного життя. Цікавою формою введення «чужого» слова постає актуалізація відомих персонажів: «І вночі мертвий місяць освітить з-за сірої хмари / Божевільну Офелію – зов половецьких степів» [13, с. 46]. Згадка про героїню драми Вільяма Шекспіра «Гамлет» актуалізує в пам'яті читача трагічну колізію, що призвела до божевілья нареченої головного героя – Офелії. Героїня Шекспіра постає у Маланюка в новій іпостасі – провісниці «окривавленого Жовтня», мороку бездержавності для України.

Епіграфом Євген Маланюк брав слова Шарля Бодлера, Артюра Рембо, Поля Верлена, Райнера Рільке, Ярослава Івашкевича, Осипа Мандельштама, Миколи Гумільова, Блеза Паскаля, Григорія Сковороди, Пантелеймона Куліша, Юрія Липи та багатьох інших авторів. Епіграф не лише пов'язував створений текст із джерелом цитати, а й виявлявся «текстом у тексті», що володіє власною семантикою, взаємодіє з текстом усього твору чи окремої його частини. Він входив у текст як окрема, особлива, але не авторська позиція. Подібність чи, навпаки, відмінність висловлених позицій – автора епіграфа й автора твору – можна розглядати як зміну кута зору. Взаємозв'язок епіграфа і тексту може мати різні вияви: автор нового тексту погоджується з висловленою в епіграфі думкою, або розвиває заявлену тему, або полемізує з «чужим словом», або дистанціюється від нього. Завдяки факультативності епіграфа акцентується його важливість, тим більше, що він завжди подається в сильній позиції.

У вірші Євгена Маланюка «О, я не випустив. Та тим мені не легше...» слова Марка Вороного «Боже, я камінь помсти випустив з рук, щоби Пісню / Склала блаженна гортань. Душно, ах, душно мені!», наприклад, служать лейтмотивом твору. Процес *притягання / відштовхування* епіграфа і тексту складний і породжує додаткові семантичні відтінки значення. Стан самоусвідомлення завершується у вірші експліцитною полемікою з епіграфом: «Її не виспівать: хрипить в гортані гнів. / Давидова в руках – остання зброя – праця» [13, с. 222]. За іншим принципом складаються зв'язки епіграфа і тексту в циклі Маланюка «Варяги». Слова Юрія Липи «О, прокляття твоє, богорівне прокляття простору...» в циклі віршів, навпаки, обґрунтовуються. Введена у твір надтекстова цитата характеризує не лише того, чий слова використано, а й того, хто їх навів і в якій конкретно ситуації.

Євген Маланюк іноді поєднував два епіграфи, щоб досягти різноаспектності висвітлення чи передати зіткнення думок, як, наприклад, у «Посланії», що вже своєю назвою відсилало читача до відомого послання Тараса Шевченка «І мертвим, і живим, і ненародженим...». Маланюкове «посланіє» – це текст про тексти: Бернарда Шоу, Ромена Ролана, Йогана Гете, Федора Достоєвського, Леонардо Подгорського-Околува, Максима Рильського. Поет прагне дати своє розуміння чужих позицій і таким чином розкрити свою. Євген Маланюк свідомо вступав у творчий полілог зі своїми попередниками і сучасниками, засвоюючи і не раз відштовхуючись від «чужого», подаючи його переважно в сильній позиції, щоб у

такий спосіб акцентувати його авторитетність, тим більше, якщо воно стосувалося гострих національних проблем. Поет пізнавав своє через чуже і чуже завдяки своєму. Діапазон засвоєння чужого слова у його віршах розмаїтий: від захоплення – до гнівного обурення. Збереження поетом при цитуванні мови оригіналу підтверджує, з одного боку, його ерудицію, з іншого – орієнтацію на читацьку компетентність.

Юрій Клен – етнічний німець, який народився в Україні, проте як український поет визначився лише за її межами. Він активно засвоював культурні цінності різних епох і народів, художньо реконструював уже розроблені сюжети, образи, при цьому лишив майбутнім дослідникам своєї творчості цінні примітки про наявні йому сюжети, деталі, що допомагають розмежувати запозичення від творчо осмислених образів. Довіра до читача-друга і впевненість у собі дозволяли поетові відкрити завісу над своєю творчою лабораторією. «Вірші вражали майстерністю, у них виразно відчувалося неокласичне джерело, зокрема пластика і «контур строгий» зеровського сонета, – відзначав Микола Ільницький. – Але стосовно «логіки залізної течії», що її декларував учитель Клена [тобто Микола Зеров. – В. П.], тут бачимо значне творче відхилення від засад неокласицизму» [8, с. 185]. «Вічні» образи нерідко потрапляли у вірші Клена завдяки посередництву Миколи Зерова, який натякав на «Ітаки синій дим», тобто Україну, передбачаючи поетове вигнання. «Отже, підсвідомо я знав те, чого не знав ще свідомо, і підсвідомо відповів на вірш друга, що лежав десь у Києві під його паперами, – згадував Юрій Клен. – Як у нього, так і в мене антична Ітака спливла, як символ покинутої України» [11, с. 40–41]. Як і Євген Маланюк, Юрій Клен художньо інтерпретував мотиви «Одіссеї», у вірші «Шляхами Одіссея» він акцентував на таких іпостасях мандрівника, як вигнанець, страдник. Звернення до образу Одіссея та його батьківщини давало можливість поетам передати свої почуття. Порівняймо: «Пам'ятай: в'ється дим кучерявий з-над хат, / Зріє хліб і червоні гойдаються маки / Там, де рідна на тебе чекає Ітака / І занедбаний твій маєстат» (у Юрія Клена); «І ловлять ніздрі рідний дим Ітаки, / І бачать очі свій родинний дім» (у Євгена Маланюка). Відомий образ у поетів-вигнанців наповнювався «новим розумінням життя» [4, с. 51].

Юрій Клен назвою збірки «Каравели» (1943 р.), що була нав'язана художніми творами різних епох і народів, акцентував не так уявлення про старовинні вітрильні кораблі, як про шляхи тематичного збагачення творів, адже збірка складалася з віршів, що пропонували своєрідні мандрівки у світ культури. У «Каравелах» простежувалася рецепція Біблії, античної культури, Середньовіччя, творчості французьких парнасців, української культурної традиції.

Уже назвою вірша «Конкістадори» поет відсилала читачів до творів авторитетного для українських неокласиків парнасця Жозе Ередіа, зокрема його сонету «Завойовники», що були використані у функції епіграфа: «Із білих каравел дивилися вони, / Як від незнаних вод незнані сходять зорі» (перекл. Миколи Зерова). У Юрія Клена мотив освоєння нових просторів набував подальшого розвитку, адже автор зосереджував

увагу на спадкоємності, тобто тих, хто піде «за вами вслід, конкістадори». Захоплення енергією конкістадорів підтверджували промовисті характеристики: «відважні хижаки», «дзвінкої слави бранці» (порівняймо: у Жозе Ередія – «неситі, сміливі і хижі моряки»).

Виявом діалогу з попередниками було засвоєння та індивідуально-авторська інтерпретація відомих образів. Юрій Клен дав, по суті, нове життя образам Лесбії (героїня римського поета Гая Валерія Катутла), оспіваної Данте Беатріче, яка постає втіленням жіночого ідеалу.

Поглянь, тепер твої всі ночі й дні
Круг тебе дивним сяйвом заясніли
І засліпили нас, мов крила білі:

Бо серед скель в похмурій тишині
Своїх терцин холодні діаманти
Тобі вплітав у шату темний Данте [10, с. 67].

Згадка про Данте змушує поета вдаватися до відтворення його стилю, канонізованої ним терцини, що передбачає впорядковану систему римування за такою схемою: *аба бвб гвг гдг*. У «Терцинах» Юрій Клен – на відміну від автора «Божественної комедії» – зображує лише останнє коло пекла, яким виявилася в нього Україна. «Край Шевченкових ідилій» постає, по суті, царством Сатани. Діалог із Данте пронизує всі рівні «Терцин»: проблемно-тематичний, персональний, мовно-образний, версифікаційний, адже вірш написаний терцинами і містить висловлювання попередника мовою оригіналу. Вергілій, який супроводжував Данте в «Божественній комедії», веде тепер читача в Україну: «В дев'ятім крузі пекла чорна зрада/ Реве, роззявивши сто тисяч паз, / Шматує, рве, рокує на загладу» [10, с. 79]. Як і герой «Божественної комедії» Данте, Юрій Клен закликає рятувати не життя, а душу. У «Терцинах», крім великого флорентійця, озивається ще й Володимир Сосюра, який підказав авторові рядки: «Все втиснуто в трикутники і ромби» [10, с. 79]. Спільною для обох поетів була «спроба передати за допомогою чітких геометричних фігур напередвизначеність, детермінованість суцього» [16, с. 117].

Як і Євген Маланюк, Юрій Клен удається до епіграфів, завдяки яким акцентує джерела твору, суголосність ідей. У вірші «Софія» завдяки поєднанню двох епіграфів – з газетної хроніки («Проектується

знести храм св. Софії в Києві») та вірша Євгена Маланюка («Тайни тисячоліття – в Софії стрункій, / Що поблідла, але ще ясніше, ще вище / Вироста, як молитва, в блакить») підкреслюється реальна загроза винищення архітектурних споруд. Висловлювання колеги по перу проступає крізь канву нового тексту: «В красі, яку ніщо не сокрушить, / Свята Софія, ясна й незрушима, / Росте легендою в блакить» [10, с.78]. Поети-інтелектуали вірили, що Софія як втілення Премудрості Божої не може загинути, підтверджуючи думку, висловлену Едвардом Саїдом про те, що справжні інтелектуали не будуть відводити погляд від калічення історичного досвіду чи знищення духовних пам'яток.

Висновки дослідження і перспективи подальших розвідок. До діалогу як форми існування культури Євген Маланюк та Юрій Клен звернулися, щоб подолати ознаки заблокованості української літератури, збагатити її мистецькими здобутками людства. Поети-інтелектуали свідомо акцентували на раціональному «знаю» («Знаю – медом сонця, ой ладо...»), «І знаю: буде! Знаю: вдарить!» у Євгена Маланюка), а не на емоційному «відчуваю», щоб переконувати читачів і вселяти надію – всупереч трагічному становищу бездержавної нації.

Поезію обох авторів пронизують мотиви та образи світової і національної культури. У ній знайшли відображення образи з міфології: біблійної (Мати Божа, Ісус Христос, Антихрист, Юда, Каїн, Мойсей, Єремія), античної (Гектор, Андромаха, Зевс, Каліпсо, Аполлон, Аріадна, Артеміда, Афродіта, Геліос, Геракл, Деметра, Еней, Кассандра, Марс, Навсікая, Немезіда, Ніке, Пенелопа, Поліфем, Прометей), християнської агіографії (свята Катерина, святий Георгій, святий Пантелеймон), образи літературних героїв (Офелія, Фавст, Еней, Лесбія, Беатріче), образи діячів культури (Гомер, Горацій, Данте, Скворорода).

Полілог із попередниками і сучасниками мав у Євгена Маланюка та Юрія Клена різні форми вияву: переказу відомих у світовій літературі сюжетів; засвоєння та індивідуально-авторської інтерпретації вічних образів; використання цитат із текстів, присвят, епіграфів, прецедентних імен авторів, завдяки яким вдавалося актуалізувати зміст їхніх творів.

Список використаних джерел

1. Астаф'єв О. Лірика української еміграції: еволюція стильових систем : монографія. Київ : Смолоскип, 1998. 313 с. ; Астаф'єв О. У пошуках світової гармонії (Григорій Скворорода і Юрій Клен: діалог через віки). Ніжин, [б. в.], 1996. 30 с.
2. Бахтин М. М. Проблема речевих жанрів. *Собрание сочинений в семи томах. Работы 1940-х – начала 1960-х годов.* Т. 5. Москва. : Русские словари, 1997. С. 159–206.
3. Бродецкий О. Е. Иррациональное в теоретическом знании : антропологично-ціннісні параметри та гуманітарно-методологічні потенції : автореф. дис. ... канд. філол. наук : 09.00.09. Чернівці, 2007. 20 с.
4. Веселовский А. Н. Историческая поэтика. Ленинград. : Худ. лит., 1940. 648 с.
5. Геркен Н. «Патрицианська поезія» або дві стихії в творчості Юрія Клена. *Літаври.* 1947. Ч. 1. С. 32–44; Ч. 2. С. 34–51.
6. Державин В. «Поплі імперій» і новітня спроба переоцінки його поезії: Про Юрія Клена. *Визвольний шлях.* 1958. № 10. С. 1175–1179.
7. Домонтович В. Болотьяна Лукроза. *Київські неокласики / Упор. Віра Агеєва.* Київ : Факт, 2003. С. 271–301.
8. Ільницький М. Юрій Клен. *Поети Празької школи. Срібні сурми:* Антологія / Упоряд. М. Ільницький. Київ : Смолоскип, 2009. С. 183–186.
9. Качуровський І. Відгуки творчості Гете в поезії Юрія Клена. *Сучасність.* 1983. № 3. С. 18–30.

10. Клен Ю. Вибране. Київ : Дніпро, 1991. 461 с.
11. Клен Ю. Спогади про неокласиків. *Твори*. Торонто : Фондація імені Юрія Клена. 1960. Т. 3. С. 40–41.
12. Кримський В. Храм Граалю. До проблеми світогляду Юрія Клена. Зальцбург – Інсбрук : Звено, 1948. 20 с.
13. Маланюк Є. Невичерпальність. Київ : ВЦ «Просвіта», 2001. 318 с.
14. Мухин М. Сучасні українські поети [Ю. Липа, Л. Мосендз, Ю. Дараган, Є. Маланюк, О. Стефанович, М. Грива, М. Чирський, Ю. Клен, О. Теліга, Б. Кравців, О. Ольжич]. Чернівці : Бібліотека Самостійної Думки, 1936. 124 с.
15. Просалова В. А. Текст у світі текстів Празької літературної школи : монографія. Донецьк : Східний видавничий дім, 2005. 344 с.
16. Просалова В. А. Світ крізь призму культури: «Каравели» Юрія Клена як «текст про тексти». *Вісник Черкаського університету*. Черкаси, 2004. Вип. 57. С. 35–43.
17. Сарাপин В. Варіації на класичні теми. До проблеми інтертекстуальних зв'язків у поемі-епопеї Юрія Клена «Попіл імперій». *Творчість Юрія Клена і міжвоєнна доба в українській літературі* : збірник наукових праць. Вип. 2 / Ред. кол. І. Руснак (гол.), О. Баган та ін. Вінниця : ТОВ Фірма «Планер», 2012. С. 224–240.
18. Чижевський Д. Юрій Клен, вчений та людина (Із спогадів). *Філософські твори*: У 4 т. Київ : Смолоскип, 2005. Т. 2. С. 244–253.

В. А. Просалова,

Донецький національний університет імені Василя Стуса,
г. Вінниця, Україна

ПОЕТИКА ПОЛИЛОГА С ПРЕДШЕСТВЕННИКАМИ В ЛИРИКЕ ЕВГЕНИЯ МАЛАНЮКА И ЮРИЯ КЛЕНА

В статье определены черты полилога с предшественниками в лирике Евгения Маланюка и Юрия Клена. Полилог авторов прослеживается на различных уровнях художественного текста: заголовочного комплекса, пафоса, системы образов, тропов, строфики. Определено, что украинские авторы активно вступали в диалог не только с отечественными, но и западноевропейскими писателями.

Ключевые слова: поэтика; диалог; полилог; интертекстуальность; эпиграф; чужое/свое слово.

V. Prosalova,

Vasyl' Stus Donetsk National University,
Vinnytsia, Ukraine

POETIC MANNER OF POLYLOGUE WITH PREDECESSORS IN LYRICS OF YEVHEN MALANYUK AND YURI KLEN

The article reveals signs of a polylogue with predecessors in the lyrics of Yevhen Malanyuk and Yuri Klen. The emigre poets had to refer to a dialogue as a form of existence of any culture in order to overcome the recurrences of the blockade of the Ukrainian literature, to include it in the process of assimilating the centuries-old literary and artistic experience. The subject of observations includes the poems by Yevhen Malanyuk and Yuri Klen, containing explicitly implemented features of the dialogue with predecessors and contemporaries. A comparative-typological method is used to reveal the peculiarities of the interpretation of the well-known images in literature, historical-comparative method – for comparing the verses of both poets-scientists; the psychoanalytic method facilitates to find out the meaning of rational and irrational in the authors' artistic thinking. The intertextual approach allowed us to trace the dialogue of poets and texts that were artistically realized at the level of the header complex, pathos, systems of images, tropes, and stanzas. Markers of intertextuality were initiations, epigraphs, citations, mythological images, biblical characters, personal names and pseudonyms of writers, names of works of art. It was clarified that Yevhen Malanyuk entered into a dialogue with many predecessors and contemporaries: the Ukrainian, Russian, Polish, French, Italian, American authors. Yuri Klen also felt freedom in the cultural world by eliciting themes, motifs, images, artistic techniques from mythology, the antique literature. It is established that the polylogue with predecessors and contemporaries had various forms of expression: the translation of the plots, well-known in the world literature; assimilation and individual-author interpretation of eternal images; the use of quotations from texts, dedications, epigraphs, precedent names of authors, through which they managed to actualize the content of literary works. The authors' dialogue meant not only creative assimilation of motives and images, but also controversy with predecessors.

Key words: poetics; dialogue; a polygon; intertextuality; epigraph; alien / your word.